

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ: СУЧАСНИЙ СТАН

НТУ «Дніпровська політехніка»

Кириченко Влада Олександрівна

Науковий керівник: к.т.н., доц. Тюрня Юлія Іванівна

На сучасному етапі розвитку суспільства, в умовах глобалізації та динамічного розширення всіх сфер діяльності людини, право на вільне отримання, використання, поширення та зберігання екологічної інформації є одним із найважливіших у системі конституційних прав людини.

Закон України «Про інформацію» виділяє екологічну інформацію як окремий, відмінний за змістом вид інформації, який містить відомості та/або дані про стан складових довкілля та його компонентів, включаючи генетично модифіковані організми, та взаємодію між цими складовими; фактори, що впливають або можуть впливати на складові довкілля (речовини, енергія, шум і випромінювання, а також діяльність або заходи, включаючи адміністративні, угоди в галузі навколишнього природного середовища, політику, законодавство, плани і програми); стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає або може вплинути стан складових довкілля [1].

На стадії реалізації права на доступ до екологічної інформації, тобто у процесі втілення в життя юридичних прав і обов'язків щодо отримання, використання, поширення та зберігання екологічної інформації, відчутну роль відіграє правосвідомість людини. Життя людини яскраво демонструє, що думка, свідомість, вольове зусилля, образ дійсно управляють поведінкою людей, ініціюють і регулюють їх дії та вчинки у всіх сферах життєдіяльності, зокрема правової [2].

Доступ до екологічної інформації дозволяє особі дізнатись про реальний стан навколишнього природного середовища, врахувати його вплив і перспективну загрозу власному життю, розуміти рівень негативних наслідків, та заздалегідь запобігти порушенню конституційного права на екологічну безпеку і, як наслідок, створювати запити державі на попередження виникнення чи врегулювання вже наявної екологічної кризи та тиск на органи державної влади і департаменти органів місцевого самоврядування, які регулюють політику в галузі охорони навколишнього природного середовища з метою впровадження дій з усунення екологічної кризи і недопущення її виникнення у майбутньому.

Виходячи з вищевикладеного, прозорість у доступі громадськості до екологічної інформації нині є показником правосвідомості як суспільства, так і окремої особи-суб'єкта суспільства, рівня якості демократії і пріоритетності ведення екологічної політики державою.

Відповідно відсутність в громадськості доступу до екологічної інформації призводить до погіршення рівня якості життя, показників здоров'я нації, суспільного хаосу і в момент настання безповоротної чи глобальної екологічної кризи, яка стосуватиметься всіх сфер життєдіяльності людини, крім прямої

загрози життю та здоров'ю людини, укорінить правовий нігілізм у правосвідомості як в кожного окремого суб'єкта громадськості, так і в громадськості, як цільного суб'єкта політичного впливу, що призведе до деградації політичної системи через зменшення впливу суспільства на дії чи бездіяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Облік та систематичне і своєчасне оновлення екологічної інформації, публічний доступ до неї та відповідних реєстрів є однією з характеристик сучасної демократичної держави, правосвідомого і розвинутого суспільства, що стає підґрунтям для сталого розвитку країни та забезпечення високого рівня якості життя людей.

Проблеми забезпечення реалізації права на доступ до екологічної інформації набувають особливої актуальності, оскільки сьогодні стан довкілля є кризовим. Водночас аналіз судової практики вирішення спорів, що виникають у сфері захисту екологічних прав людини, продемонстрував певну обмеженість громадян щодо доступу до екологічної інформації та низький рівень гласності в засобах масової інформації стосовно залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля [3].

Відповідно до Постанови КМУ від 29.06.2011 № 771 «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля» для врахування під час прийняття центральними та місцевими органами виконавчої влади рішень у сфері охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів передбачено можливість громадськості подавати пропозиції (зауваження), брати участь у громадських слуханнях та обговореннях, інформування та ознайомлення громадськості з прийнятими рішеннями [4]. Проведення громадського обговорення також є обов'язковою процедурою і при оцінці впливу на довкілля, визначеною Законом України від 23.05.2017 № 2059-VIII «Про оцінку впливу на довкілля» [5]. Однак 1 лютого 2023 року за номером 8410 у Верховній раді було зареєстровано урядовий законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Відповідно змінами встановлюється, що проведення громадських слухань можливе лише в разі реєстрації у них 10 осіб, в іншому випадку громадські слухання пропонується не призначати. Одночасно строк подання зауважень та пропозицій, які громадськість може надати до відповідного органу, скоротилася з 20 робочих днів до 12 та надаються вони виключно електронними засобами [6]. Обмеження терміну та встановлення визначеної кількості зацікавлених осіб, на наш погляд, не сприятиме ефективному громадському обговоренню, якого також вимагає і Орхуська конвенція (ст.6) [7].

Таким чином, доступ до екологічної інформації, залучення громадськості до публічного обговорення дозволяють впливати на прийняття рішення у сфері захисту довкілля та екологічних прав людини водночас формуючи в суспільстві певну екологічну культуру. Вважаємо, з метою розширення можливостей громадськості брати участь у процесі прийняття управлінських рішень не вносити зміни до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» в частині обмеження та звуження такої участі.

Перелік посилань

1. Закон України «Про Інформацію» від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.
2. Тополевський Р. Б., Федіна Н. В. Теорія держави і права: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2020. 268 с. ISBN 978-617-511-310-3.
3. Огляд за результатами вивчення судової практики вирішення КГС ВС спорів, що виникають у сфері захисту довкілля та екологічних прав. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_dovkillya_ekolog_prava_2021_11_17.pdf.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля» від 29.06.2011 № 771. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/771-2011-%D0%BF>.
5. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2059-19>.
6. Вдосконалення ОВД. Позиційний документ. URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/VDOSKONALENNYA-OVD_21-02-2023.pdf?fbclid=IwAR2hTwYN064IKInQ7Bgy3rZJ2wyspFu22kzC2cs8e0N3xhwNpK9MBzawcrk.
7. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25.06.1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/994_015.